

תוגה במשעולים

מעל פקסימיליה אותנטית של חתימתו, מת-נוסס בשער האסופה שלפנינו תצלום כובש-לב של המשורר גופו: שפתיים דקות, מפי-קות תוס-אמונים, מצח גבוה, שער מקליש קימעה, מבט עגמומי מבעד למשקפיים שחור-רות-מסגרת. מעל לתצלום, שיר-פתיחה הבא לשמש כעין מוטו; שמו "פלך לך יגון" ושור-רותיו שמונה במספר ("שביסי היגונים / מתבדרים בצאלי יום / שבע הינומות נוש-אות בחובן קינים / ציפני עיט פרסי נקם / גלגל חמה מפורר / לבנה ענוגה מאוננה / שנת וחרולים בצוואר משורר / נטף דם אדם שאננה"). מעבר לדף זה עצמו, הקדשה רחימה "לאבי רחימאי", הוא מר משה צבי שפירא נ"י, המתואר במתק-לשון כ"יפה נפש ומחונן במעלות הרוח, / משושלת מלכות בית דוד המעטירה / והידוע בכינויו בשם 'חוג'ה-מוס'ה' בפי ערביי הצפון", ולפיכך אכן לא נתפלא יותר מדי על כי "מעייין שירה זו לו נתונה".

בסך-הכל, ייאמרו הדברים מיד בלא עקיפים, "תוגה במשעולים" (קובץ-בכורה למחברו?) הוא ספר שמח; וזאת על אף חריפותה של התוגה המחלחלת בו ועל אף סביכותם, המופ-לגת לפעמים, של ה"משעולים" עצמם. מתוך התנסות חוזרת ובלתי-אמצעית יכול הח"מ אפילו להעיד כי נדירים הם הטקסטים ה-שיריים היאים לקריאה במושב-רעים, בחוג מצומצם, יותר מאלה המכונסים בספר שלפ-נינו, ובלשון העברית, לפחות, לא רבים הכתובים שקריאתם בקול—בהטעמה הנכונה וברוחי-הנשימה הנאותים—עשויה להצהיל יותר את רוח המאזינים (ולהפריע יותר את מנוחת השכנים).

אכן, בטרם ניפנס בעבי קורתו של מר שפירא (קווים לדמותו, כאיש חי ומחיה, נמצא על גב הכריכה לאמור: "משורר בעל מעוף / אשר לו תושיית לשון... / ...תמלילן וזמר

ספר זה ישמש ספר-לימוד בעברית לתורותי-הם של הוגים אי-ראציונליסטיים, ויש לברך את המחבר הדגול שנתן לנו ספר-לימוד כזה. עם זאת חשוב שנזכור כי ברגמן הוא ראש המזהירים אותנו שתורות אלו אינן תחליף לפילוסופיה.

ג. ו.

בשפתיים נשפתי חושך לגוף

זהו קובץ ראשון למשוררת צעירה, שעוד קודם הופעתו הוכתר בפרס ספרותי (פרס לספרות לזכר מתי כץ). מתוכו מצטייר לנו קלסטר-נפש מעורר עניין וסקרנות, שאם גם דומה כי צילו וחשפתו מרובים מאורתו הנה ביטויו ומסייעי ביטויו ראויים לשבח. שיריה של גבריאלה אלישע כולם מעוטי-שורות—מהם בני שלש, ארבע או חמש שור-רות וארכניים שבהם מונים כתריסר שורות—וכולם חסוכי כותרת ושם. אף השורות עצמן מלותיהן ספורות. מה שהיא מחסרת במידות האורך והרוחב, מה שהיא מחסרת לעתים גם בבהירות התחביר וב"קוהרגטיות", היא משלימה, כביכול, במיתח פנימי, בדחיסות אסוציאטיבית ובמשהו שאולי אפשר לכנותו, מאין הגדרה תואמת יותר, "הידוק" החוויה. דוגמה משכנעת הוא שיר בן 6 שורות, בע-מוד 10 של החוברת הדקה, הרבועה, אשר שורתו האחרונה היא גם שהעניקה לקובץ כולו את שמו ה"חשוך", שם פלאסטי וסוגס-טיבי כלי-כך:

חם פתאום עד בוא קור וקודם לחום

לא ראיתי אהבה כמה כליון—

עוד באמרי חתיכות-מלים

מלוקטות עיניים לכודות

בשר קרוע בגוף אשה חשוך

בשפתיים נשפתי חושך לגוף

"חושך לגוף" הוא הר-געש קטן, יורק כוח קמאי וכמין יופי שוקק, מיוחם, מורתח והר-סני. זהו כשרון מעורר-תקוה, תובע-אשראי. מ. ח.

* חיים ש. שפירא: תוגה במשעולים (שיר-רים); הוצאת אל"ף בע"מ, תל-אביב, 1973; 160 עמ'.

* גבריאלה אלישע: בשפתיים נשפתי חושך לגוף (שירים); סימן קריאה, 1973; 47 עמ'.

הבה נפסע איפוא כברת־דרך בעקבות המ־
שורר ונקרא :

בלוטי ניב אגוזות טרק / פצפצות קלופות
הפצחין / תלעסין שרשי ירק / חוליות
הנצחין //

זמזמת נסר היעריין / אגודות פלאין בתנ־
בתה / עפאִי גפף ביכורי נעתריין / מערו־
מות שרף נקטורת ירותה...
וכו' וכו'.

ועתה, להסברים. אם כן :

בלוטי ניב... היער משחק עם בניו והללו
הם אגוזיו. לפלוטים שפה משלהם ובסערת
הדיבור נושרים האגוזים והקליפות פוצחות
קולן בשיר. שרשי הירק עוסקים בלעיסה
והם משמשים את נצח הזמן.

טרק (הדלת נטרקת) נסגרת עלי בכוח.

פצפצות (מלשון פצצה) הפצחין : פצח,
פעולת הפיצוח.

תלעסין : לעיסה. הנון הסופית להדגשת
הלעיסה בעיצומה.

בהישען על קבי־עזר כעין אלה יוכל הקורא,
בלי ספק, לעשות דרכו—בהחלטה נחושה,
ובעונג גובר והולך, מוזיקלי ורעיוני כאחד—
עד עמוד 160. עד תום התוגה וקצה משעו־
ליה.

לסיום ראוי גם להעיר כי כל שיר מעוטר
רישום חינוני ועז־ביטוי, וכי כל "הרישומים
רושמו בדימויי המשורר". וכדי לסיים את
הסקירה בנעימה תכליתית, ראוי גם למסור
כי כל שיתקשה להשיג ספר זה—שכוחו עמו
לאמץ ברכיים כושלות בימים אלה של רפיון־
רוח—יוכל לפנות במישרים אל הוצאת
"אל־ף", רח' נחמני 49, טל. 612003, תל־
אביב, ומן־הסתם יבוא על סיפוקו.

חבר מבצע / ומיסד 'להקת הקונכיות' / להקת
זמר מקורית משופעת / באוכמניות", ראוי
שנלקט, כאשר יעלה המולג, כמה מובאות
מדברי ההקדמה ("סיקורי מבוא")—הקובעת
ברכה לעצמה והמופנית אל "קוראים נאו־
רים"—שבלעדיה אמנם תהיה הפסיעה במש־
עוליי־התוגה קשה יותר מכפי מידת ההכרח.

"בעלי שירי אלו נתכוונתי כוונה להעלות
העוויות אנושיות בתחומי ההרגשה הפנימית
המודעת והלא מודעת כאחת... עלים קמוטים
ונבולים מצעי מחשבתנו, ועליהם נחים נוהלי
חיינו, סטיות מחדלנו ותהפוכות לבנו הלוס־
טמן, מרזבי מימינו ניתזים ומתערבלים בזי־
לופי טהרה וטומאה כאחת ונהפכים לרועץ
לנשמותינו... מטרת, איפוא, בהביאי עלי
שירה צרופה זו להתריע על סערות מניעי
נפש האדם, אודי גורלם ובכיי מרירתם, געו־
שות נבכיהם וצפונות חובי ארסיותם".

אם אין די במניעים כלל־אנושיים מעין אלה
לכתיבת שירים ולקביצם בספר, הרי מעלה
עליו מר שפירא מניע נוסף, כבד־משקל ור־
אוי לשבח ולקנאה כאחד, לעשייתו הפיוטית,
והוא "כי מצאתי עצמי חפוי ובוש בראותי
את כסות שפתנו העבריה כי חסרה היא כסות
גאותה וחגיגיה, והילכך שינסתי מתני וט־
ווייתי עבודה ביטויי מחלצות הד ליפותה
ולמען קרבה ללשונות אירופיות עתירות
ביטוי". הנה על כן "יצרתי ביטויי מחדשה
והוריתי בקולמוסי על דרכי נטייה מקוריים...
ישפוט איפוא הקורא בעצמו ויערבו לחיכו
תפריטי מטעמי הלשוניים ותהא זו הנאת
גמולי כי רבה".

שיר ראשון בקובץ קרוי "שיבוצי יער" (עמ'
11—12). אותו מנתח המשורר ומדגים—לתר־
עלתם של "קוראים יקירים", כדבריו—בנסיון
"להאיר במעט עיניכם למען היטיב הבינו".